

Paweł Czarnecki*

Odpowiedzialność Skarbu Państwa za błędy wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych po 1 lipca 2015 r.

W artykule przedstawiono planowaną nowelizację przepisów regulujących odpowiedzialność Skarbu Państwa za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie, zatrzymanie oraz pozostałe środki przymusu. Omówiono źródła prawa krajowego i międzynarodowego żądania odszkodowania i zadośćuczynienia od Skarbu Państwa, a następnie przedstawiono regulację art. 41 ust. 5 Konstytucji RP zgodnie z którym: „Każdy bezprawnie pozbawiony wolności ma prawo do odszkodowania” i art. 77 ust. 1 Konstytucji RP „Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej”. W dalszej części artykułu omówiono projekt zmian w rozdziale 58 k.p.k., który przygotowała Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego, aczkolwiek wielu zmian dokonano w toku prac legislacyjnych i ostatecznie uchwalono Nowelizację KPK z 27 września 2013 r., która weszła w życie dopiero od 1 lipca 2015 r. Autor omawia charakter odpowiedzialności Skarbu Państwa i postępowanie w tym zakresie podkreślając, że nie jest celowe wprowadzenie odpowiedzialności za niesłuszne przedstawienie zarzutu oraz za niesłuszne oskarżenie. W konkluzjach zaprezentowano ewentualne skutki wprowadzenia zmian w rozdziale 58 k.p.k. w świetle nowego modelu kontrykcyjnego postępowania karnego.

1. Wstęp

Przed analizą tytułowego zagadnienia należy podkreślić, że prawo karne i prawo cywilne, mimo że pozostają formalnie odrębnymi gałęziami prawa,

* Doktor nauk prawnych i pracownik Katedry Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

w wielu przypadkach wzajemnie oddziałują na siebie zmieniając zakres i reguły stosowania poszczególnych przepisów. Sztandarowym przykładem takiej interakcji jest właśnie problematyka wynagrodzenia szkody i krzywdy przez Skarb Państwa za szkody wyrządzone przez jego funkcjonariuszy w procesie karnym na podstawie przepisów rozdziału 58 k.p.k. pt.: „Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie” (brzmienie obowiązujące do 30 czerwca 2015 r.) oraz „Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu” (wersja obowiązująca od 1 lipca 2015 r.). Przepisy tego rozdziału regulują postępowanie następcze dotyczące odpowiedzialności Skarbu Państwa za zdarzenia zaistniałe w procesie karnym, których skutkiem jest szkoda lub krzywda poniesiona przez jednego z jego uczestników. Tym samym wypracowane na gruncie prawa cywilnego reguły odpowiedzialności deliktowej znajdują zastosowanie w postępowaniu, którego przedmiotem z reguły jest odpowiedzialność karna. Wychodząc zatem z powyższego założenia, niniejszy tekst powinien dotyczyć kompleksowej odpowiedzialności Skarbu Państwa za błędy organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych jako fundamentalnej instytucji w krajach demokratycznych, niemniej nie sposób wyczerpująco przedstawić takiego zagadnienia z uwagi na wymogi objętości artykułu.

Zagadnienie to było przedmiotem opracowań tak wielu autorów, że *gros* z wypowiedzianych stwierdzeń musiałoby stanowić tak naprawdę powtórzenie też zamieszczonych w opracowaniach przedstawicieli prawa karnego i prawa cywilnego, a zatem taki tekst posiadałby niewielką wartość poznawczą¹. Z kolei przedstawienie wyłącznie problematyki dotyczącej rozszerzenia zakresu wskazanej odpowiedzialności z pominięciem poglądów doktryny i stanowiska orzecznictwa wypracowanego na gruncie przepisów rozdziału 58 k.p.k. i jego wcześniejszych odpowiedników również byłoby wadliwe. Ustawodawca bowiem dopiero od 1 lipca 2015 r. przewidział odpowiedzialność za niezasadne zastosowanie środków przymusu, aczkolwiek postępowanie mające na celu realizację tak zakreślonej odpowiedzialności jest tożsame z postępowaniem w odniesieniu trybu realizacji innych roszczeń przewidzianych

¹ Niektóre publikacje opisują konsekwencje zmian legislacyjnych w tej materii: K. Rydz-Sybilak, *Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu na podstawie znowelizowanych przepisów kodeksu postępowania karnego*, w: T. Grzegorzczak (red.), *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, Warszawa 2011, s. 359-367; J. Jasiński, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 1294-1335 czy T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 988-1007.

w rozdziale 58 k.p.k. Warto zatem omówić regulacje na szerszym tle, ponieważ Nowelizacja 2013, zmieniając postępowanie rozpoznawcze, nie pozostaje w izolacji wobec pozostałych zmian w zakresie postępowania z art. 58 k.p.k., szczególnie w kontekście modelu kontradiktoryjnej rozprawy.

Celem artykułu jest również udzielenie odpowiedzi na dwa podstawowe pytania. Pierwsze z nich brzmi: czy obowiązujące od 1 lipca 2015 r. regulacje zamieszczone w rozdziale 58 k.p.k. są prawidłowe, czy też należy dokonać nieznacznych korekt, a może nawet stworzyć odrębną ustawę mającą na celu określenie zasad odpowiedzialności Skarbu Państwa za błędy funkcjonariuszy Skarbu Państwa w sprawach karnych. Mając na względzie problemy ze stosowaniem niektórych przepisów z zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, być może warto byłoby rozważyć stworzenie nowego aktu prawnego regulującego w sposób wyczerpujący wszystkie kwestie zarówno przesłanek odpowiedzialności, jak też trybu jej realizacji, lub też alternatywnie – doprecyzowanie przepisów regulujących odpowiedzialność w k.c. z dopełniającą regulacją w przepisach k.p.c.² Drugim pytaniem, na które warto uzyskać odpowiedź, jest problem: czy należy wprowadzić w przepisach k.p.k. nową podstawę odpowiedzialności, jaką byłaby odpowiedzialność za niesłuszne oskarżenie, czy nawet wcześniejszy etap, jakim jest postawienie zarzutów, a może wszczęcie postępowania. Wykładnia historyczna przepisów z rozdz. 58, jak też brzmienie poprzednio obowiązujących odpowiedników tej regulacji w naturalny sposób skłania do refleksji, czy roszczenia dostępne osobie poszkodowanej przez Skarb Państwa będą w przyszłości rozszerzane przedmiotowo lub podmiotowo.

² Przypomnieć należy, że od prawie sześćdziesięciu lat obowiązuje ustawa z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych, która weszła w życie 28 listopada 1956 r., Dz.U. Nr 54, poz. 243. Z uwagi na wejście w życie przepisów k.c. z dniem 1 stycznia 1965 r., ustawa ta niemal całkowicie straciła na znaczeniu, a jej zakres zastosowania dotyczy wyłącznie przepisów intertemporalnych o nikłym zastosowaniu praktycznym. Warto zwrócić także uwagę na odpowiedzialność przewidzianą w Ustawie z dnia 20 stycznia 2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa Dz.U. Nr 34, poz. 173, czy Ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej, Służby Celnej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Dz. U. Nr 53, poz. 548 ze zm.

2. Podstawy normatywne odpowiedzialności

Stwierdzenie, że dowolna sfera działalności ludzkiej obarczona jest ryzykiem popełnienia błędów, nie budzi kontrowersji. Zawsze istnieje możliwość popełnienia błędu przez organ stosujący prawo, czego skutkiem jest podjęcie niewłaściwej decyzji procesowej. Można wreszcie wprost skonstatować, że błędy nieodłącznie są wpisane w istotę stosowania prawa, ponieważ to nie wyimaginowane organy stosują prawo, ale ludzie, którzy zasiadają w tych organach, wydają określone decyzje procesowe, niekiedy prawidłowo stosując obowiązujące prawo, w innych przypadkach decyzje te zawierają drobne uchybienia, a niekiedy wreszcie uchybienia są na tyle rażące, że nie można wyeliminować ich w toku kontroli apelacyjnej lub kasacyjnej. Ustawodawca będąc świadomy faktu, że organy sprawujące wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych mogą popełniać błędy, przewidział procedury korygujące wskazane błędy w toku odrębnej, sformalizowanej procedury. Można powiedzieć, że jest to tak naprawdę wynagrodzenie osobie fizycznej dolegliwości, której doznała w toku stosowania prawa, przy czym źródłem statuującym podstawy odpowiedzialności są przepisy rangi krajowej i międzynarodowej. Przypomnieć przy tym należy, że stosownie do art. 90 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy. Co więcej, w takim wypadku umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową. Żadne ze źródeł prawa krajowego, jak też międzynarodowego, nie przewiduje ogólnej odpowiedzialności państwa za błędy wymiaru sprawiedliwości, lecz odpowiedzialność ogranicza wyłącznie do istotnych naruszeń tych dóbr. W myśl art. 9 ust. 5. MPPOiP³, każdy, kto został bezprawnie aresztowany lub zatrzymany, ma prawo do odszkodowania, którego może dochodzić w drodze sądowej. Niemal tożsamą normę wyznacza art. 5 ust. 5 EKPC⁴, zgodnie z którym „każdy, kto został pokrzywdzony przez niezgodne z treścią tego artykułu zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo do odszkodowania”. Z kolei w myśl art. 14 ust. 6

³ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz.U. z 1977 r., nr 38, poz. 167 zał.

⁴ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., Dz.U.1993, Nr 61, poz. 284.

MPPOiP stanowi, że „jeżeli prawomocne orzeczenie skazujące zostało następnie uchylone lub nastąpiło ułaskawienie na podstawie nowych lub nowo ujawnionych faktów, które niezbicie wykazywały, że zaszła omyłka sądowa, wówczas osobie, która poniosła karę w wyniku takiego skazania, będzie przyznane odszkodowanie zgodnie z ustawą, chyba że zostanie udowodnione, iż osoba ta ponosi całkowicie lub częściowo winę za nieujawnienie w porę nieznanego faktu”. Podobną treść normatywną zawiera art. 3 Protokołu Nr 7 z 22 listopada 1984 r. do przepisów EKPC. W oparciu o powyższe regulacje można stworzyć standard, w myśl którego przepisy krajowe byłyby sprzeczne z regulacjami międzynarodowymi, jeśli prawo krajowe nie zawiera w ogóle rozwiązań proceduralnych umożliwiających dochodzenie roszczeń o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez organy państwowe⁵. Warto przy tym podkreślić, że nie jest konieczne, aby państwo ponosiło konsekwencje w wypadku zawinienia przez jego funkcjonariusza czy też szkody w określonych rozmiarach, jaką poniosła osoba bezprawnie zatrzymana lub aresztowana. Standard EKPC podobnie jak MPPOiP nie określa bowiem przesłanek tej odpowiedzialności lecz jedynie wymaga aby państwo stworzyło skuteczną i łatwo dostępną procedurę kompensacji szkody lub krzywdy za zatrzymanie i aresztowanie, w wypadku stwierdzenia naruszenia przez państwo wymogów Konwencji w zakresie pozbawienia wolności⁶. Próżno szukać w regulacjach międzynarodowych podstaw odpowiedzialności za stosowanie innych środków przymusu. Ustawodawca krajowy ma zatem pełną swobodę w ukształtowaniu procedury odpowiedzialności za szkody wynikające z działalności władzy publicznej, przy czym polskie ustawodawstwo w pełni realizuje ten standard wypracowany przez MPPOiP oraz EKPC w zakresie odszkodowania.

W przepisach prawa polskiego można wskazać przynajmniej dwie konstytucyjne normy, z których wynika prawo do odszkodowania. Zgodnie z pierwszą z nich tj. art. 77 ust. 1 Konstytucji RP „każdy ma prawo do wynagrodzenia

⁵ Por. P. Kruszyński, *Z problematyki odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie*, w: J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll (red.), *Zasada procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Waltosia*, Warszawa 2000, s. 280-281. Rację ma autor twierdząc, że normy międzynarodowe określają pewien minimum praw i nie ma przeszkód, aby zapewnić wyższy standard ochrony odszkodowań dla osób pozbawionych wolności.

⁶ Wyrok ETPC z 18 grudnia 2002 r., *N.C. v. Włochy*, 24952/94, LEX nr 75108. Por. także jeden z pierwszych wyroków SN z 2 grudnia 2001 r., II KK 124/10, LEX nr 694534, w którym w polskim orzecznictwie podkreślono wynikający z art. 5 ust. 5 EKPC obowiązek przyznania prawa do odszkodowania dla każdego, kto został pokrzywdzony przez pozbawienie wolności niezgodne przepisami EKPC.

szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej”. Swoistym uszczegółowieniem tej normy jest art. 41 ust. 5 Konstytucji RP, który stanowi, że „każdy bezprawnie pozbawiony wolności ma prawo do odszkodowania”⁷. W tych dwóch przepisach można znaleźć podstawy wynagrodzenia szkody. Ustrojodawca nie precyzuje procedury, w której powinno ono nastąpić, a zatem z brzmienia art. 41 ust. 5 Konstytucji, a także art. 77 ust. 1 Konstytucji RP wynika, że ustawodawca zwykły, aby zachować standard konstytucyjny, może wybrać dowolną procedurę (karną, cywilną lub administracyjną) do dochodzenia praw konstytucyjnych, pod warunkiem jednak, że regulacje proceduralne nie ograniczą istoty prawa do domagania się odszkodowania. Niedopuszczalne będą zatem takie bariery w ustawie, które wyłączają możliwość efektywnego domagania się realizacji konstytucyjnego prawa do odszkodowania. Za takie ograniczenie należałoby uznać zbyt krótki termin do złożenia wniosku, nadmiernie wysokie opłaty przy wnoszeniu stosowanej skargi, konieczność korzystania z pomocy adwokata czy też wymóg wyczerpania procedury odwoławczej, pod rygorem utraty prawa do wniesienia skargi. Przypomnieć przy tym należy, że TK wskazał, że termin do dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia od Skarbu Państwa w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania, o którym mowa w art. 555 k.p.k.⁸, jest zgodny z art. 41 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Z kolei art. 417 k.c. swoją treścią nawiązuje do wskazanych wyżej przepisów międzynarodowych oraz rozwija unormowania konstytucyjne stwierdzając, że „Za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa”. W tym zakresie istotne jest brzmienie art. 421 k.c., który wyłącza regulacje odpowiedzialności Skarbu Państwa na podstawie przepisów k.c., jeżeli odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej jest uregulowana w przepisach szczególnych⁹. Taką sytuację stanowi m.in. odpowiedzialność, o której mowa

⁷ P. Wiliński, *Proces karny w świetle Konstytucji*, Warszawa 2011, s. 201, wskazuje, że bezprawność oznacza „oczywisty brak podstawy prawnej albo instrumentalne stosowanie obowiązujących przepisów z obejściem ich istoty, lecz dla uzyskania celów w tym przepisem niespójnych (nadużycie prawa)”. W dalszej części swojego wyводу autor podnosi, że „niewątpliwa niesłusność” tymczasowego aresztowania z art. 552 § 4 k.p.k. nie do końca jest spójna z bezprawnością z art. 41 ust. 5 Konstytucji RP.

⁸ Wyrok TK z 11 października 2012 r., SK 18/10, OTK-A 2012, nr 9, poz. 105.

⁹ E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 773-774.

w rozdziale 58 k.p.k., przy czym przekazanie wskazanego zakresu spraw sądom karnym w żadnej mierze nie przekreśla cywilnego charakteru omawianych roszczeń. Analizując wskazane wyżej podstawy normatywne, można stwierdzić, że podmiot, który doznał krzywdy lub szkody w procesie karnym, może dochodzić roszczeń powstałych w procesie karnym albo w trybie przewidzianym w rozdziale 58 k.p.k., a pozostałych roszczeń na podstawie reguł wskazanych w art. 417 k.c. Przesłanką jest: niezgodne z prawem działanie (zaniechanie) organów przy wykonywaniu władzy publicznej, szkoda oraz adekwatny związek przyczynowy pomiędzy przyczyną sprawczą a szkodą¹⁰. Roszczenia przewidziane w art. 417 k.c., podobnie jak te w rozdziale 58 k.p.k., mają charakter pieniężny, przy czym nie ma przeszkód, aby dochodzić roszczeń związanych z naruszeniem art. 23 i art. 24 k.c. w postępowaniu cywilnym, jeśli szkoda i krzywda zostały wyrządzone w postępowaniu karnym. W razie skierowania powództwa cywilnego o to samo roszczenie między tymi samymi stronami sprawa jest w toku albo została już prawomocnie osądzona w postępowaniu z rozdziału 58 k.p.k., sąd będzie zobowiązany odrzucić pozew z uwagi na art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. W wypadku zasądzenia w postępowaniu cywilnym roszczeń, o których wcześniej orzekł sąd karny, najczęściej dojdzie do nieważności postępowania sądowego, o którym mowa w art. 379 pkt 3 k.p.c., a zatem zaistnieje nieważność postępowania sądowego. Ustawodawca zasadnie nie dopuszcza do kumulatywnego wynagrodzenia szkód, akcentując charakter kompensacyjny wskazanego roszczenia.

3. Ewolucja odpowiedzialności skarbu państwa

Postępowanie przewidziane w dziale XII, a ściślej w rozdziale 58 k.p.k., zaliczane jest do postępowań następczych, a zatem takich, które najczęściej prowadzone są po uprawomocnieniu się postępowania w przedmiocie odpowiedzialności karnej. Współcześnie dominuje pogląd, że jest to instytucja karprocesowa, ujmowana jako roszczenie cywilne (sprawa cywilna), które dochodzone jest przed sądem karnym w trybie procesu karnego. Do momentu wejścia w życie Nowelizacji 2013 możliwe jest dochodzenie od Skarbu Państwa następujących roszczeń: odszkodowania za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary, której nie powinien być ponieść, pod warunkiem

¹⁰ W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 241.

jednak, że w wyniku wznowienia postępowania lub kasacji został uniewiniony lub niesłusznie skazany na łagodniejszą karę (art. 552 § 1 k.p.k.); odszkodowania, jeżeli po uchyleniu skazującego orzeczenia w wyniku kasacji lub wznowienia postępowanie umorzono wskutek okoliczności, których nie uwzględniono we wcześniejszym postępowaniu (art. 552 § 2 k.p.k.); odszkodowania i zadośćuczynienia z uwagi na niesłuszne zastosowanie środka zabezpieczającego w powyższych warunkach (art. 552 § 3 k.p.k.) i odszkodowania i zadośćuczynienia w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania (art. 552 § 4 k.p.k.). Tym samym ustawodawca wykluczył przykładowo możliwość ubiegania się na podstawie przepisów k.p.k. o takie roszczenia, jak: odpowiedzialność za niesłuszne oskarżenie, aresztowanie jako kara porządkowa (art. 287 k.p.k.), odbycie kary pozbawienia wolności wskutek odwołania decyzji o warunkowym przedterminowym zwolnieniu (art. 160 k.k.w.), zatrzymanie administracyjne w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹¹, czy obserwacji sądowo-psychiatrycznej (art. 203 k.p.k.).

Współcześnie zasadnie przyjmuje się, że odpowiedzialność, o której mowa w rozdziale 58 k.p.k., jest odpowiedzialnością na zasadzie ryzyka¹², czyli nie jest celowe udowodnienie w postępowaniu winy konkretnego funkcjonariusza (policjanta, prokuratora, sędziego), który swoim zachowaniem, (działaniem lub zaniechaniem) spowodował niesłuszne wykonanie kary, środka karnego czy środka przymusu. Ma to istotne znaczenie dla osób, które występują z roszczeniem, ponieważ znacznie łatwiej wówczas uzyskać odszkodowanie, bez konieczności przeprowadzenia dodatkowego postępowania incydentalnego, czyli tzw. procesu wpadkowego. Skarb Państwa może jednak wyłączyć swoją odpowiedzialność lub też ją zmniejszyć wyłącznie w przypadku wystąpienia przesłanek egzoneracyjnych, o których mowa w art. 553 k.p.k.

Kodeks nie precyzuje wymogów, które powinien spełniać wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie. Wydaje się, że użycie słowa „żądanie” oznacza, że nie jest celowe spełnienie szczególnych wymogów formalnych, lecz uznanie że należy spełnić wyłącznie ogólne wymogi pisma procesowego z art. 119 k.p.k. aczkolwiek także dodatkowych wymogów wynikających

¹¹ Tekst. jedn. Dz.U. z 2012 r., poz. 1356 ze zm.

¹² Przez długi czas było to zagadnienie sporne, ale można przyjąć, że od momentu wydania przełomowej uchwały SN z dnia 15 września 1999 r. I KZP 27/99, OSNKW 1999, nr 11-12, poz. 72. Kwestia ta nie budzi już wątpliwości.

z art. 187 k.p.c. z uwagi na art. 558 k.p.k. Ustawodawca bowiem wyraźnie odsyła do stosowania przepisów procedury cywilnej, wówczas, gdy kwestia ta nie została uregulowana w przepisach k.p.k. Przepisy k.p.k. zawierają jedynie szcążkową regulację, a zatem wskazane jest posiłkowe stosowanie wymogów pozwu z art. 187 k.p.c. Ma to istotne znaczenie w odniesieniu do ciężaru dowodu z art. 6 k.c., aby osoba występująca z roszczeniem wykazała wysokość szkody i należnego mu zadośćuczynienia¹³. Na marginesie należy nadmienić, że w art. 552 k.p.k. posłużono się nieprawidłowym „oskarżony”, gdy tymczasem z uwagi na charakter roszczeń właściwy byłby raczej termin zaczerpnięty z prawa cywilnego „poszkodowany” lub też „podmiot występujący z roszczeniem” ewentualnie w ostateczności termin „osoba uniewinniona w wyniku prawomocnego skazania”. Pozostaje bowiem jedynie funkcjonalna wykładania pojęcia „oskarżony” jako osoby, która doznała określonej szkody występując wcześniej w procesie w roli oskarżonego *sensu largo* (art. 71 § 3 k.p.k.). Jest to zatem pewnego rodzaju „ex-oskarżony”.

Ustawodawca posługuje się wieloma terminami ocennymi w wypadku skierowania roszczeń w rozdziale 58 k.p.k. Sąd karny zatem w każdym przypadku *in concreto* orzeknie odszkodowanie lub zadośćuczynienie tylko wówczas, gdy ustali, że zastosowano: „niesłuszne skazanie”, „niewątpliwie niesłuszny środek przymusu”, „niesłusznie zastosowany środek zabezpieczający”, czy gdy „niewątpliwie niesłusznie zarządzono karę” itp. Wskazane terminy nakazują odwoływanie się reguł języka potocznego i wszelkie próby dokonania zróżnicowania tych terminów skazane są na niepowodzenie¹⁴. Wydaje się jednak, że wskazane terminy należy traktować jako określenia synonimiczne, ponieważ literalna i systemowa wykładnia tych terminów wyklucza możliwość nadania im odmiennego, dyferencyjnego znaczenia. W praktyce sąd będzie zmuszony ustalić fakt naruszenia przepisów przy stosowaniu określonego środka i dokonać wartościowania stopnia naruszenia wskazanych przepisów w określonej sytuacji faktycznej.

¹³ D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2010, s. 491, odmiennie jednak P. Cioch, *Odpowiedzialność Skarbu Państwa z tytułu niesłusznego skazania*, Warszawa 2007, s. 132, gdzie wskazano, że wystarczające jest spełnienie wymogów wynikających z art. 119 k.p.k.

¹⁴ Niekiedy jednak pojawią się próby wskazywania, że „oczywiście niesłuszne” oznacza jasne, rzucające się w oczy, ekstremalne, natomiast „niewątpliwie” to brak wątpliwości odnośnie do kwestii niesłuszności stosowania danego środka. Por. P. Kruszyński, *Z problematyki...*, s. 279.

Warto podkreślić, że przesłanką jest w każdym z tych przypadków powstanie szkody majątkowej lub niemajątkowej, jako następstwo niesłusznego zastosowania środka karnoprawnej reakcji. Chociaż jest to odpowiedzialność na zasadzie ryzyka, to jednak wymagane jest zaistnienie szkody lub krzywdy w ramach ogólnych warunków przewidzianych w prawie cywilnym. Określony podmiot ma możliwość domagania się odszkodowania, jeśli uzasadni szkodę rzeczywiście poniesioną (*damnum emergens*), jak też utracone korzyści (*lucrum cessans*). Wskazaną szkodę i krzywdę będzie zmuszony wykazać wnioskodawca jako ponoszący ciężar dowodu. Podkreślenia przy tym wymaga fakt że jest to zawsze odpowiedzialność za skutek, jakim jest wykonanie określonej decyzji, nie zaś wyłącznie jej wydanie. Ma to istotne znaczenie praktyczne, a w szczególności niejednokrotnie powstaną trudności z realizacją żądań odszkodowawczych od w wypadku niektórych środków przymusu takich jak: list żelazny, list gończy czy też dozór Policji.

Kontrowersje budził moment orzekania o niesłusznosci orzekań środka, a zatem czy powinien to być moment wydania niesłusznego wyroku, czy podejmowania decyzji o wystąpieniu z wnioskiem o zastosowanie środka przymusu? Aktualnie przyjmuje się, że należy orzekać „w świetle całokształtu okoliczności ustalonych w sprawie, a także, w szczególności, prawomocnego jej rozstrzygnięcia”¹⁵. Wydaje się, że jest to słuszne rozwiązanie, szczególnie w kontekście wydłużenia terminu przedawnienia roszczeń wymienionych w rozdziale 58 k.p.k. Sąd będzie wówczas najczęściej dysponował szerokim materiałem w aktach sprawy, który pozwala mu ocenić zaistnienie przesłanek do zasądzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia.

Przez długi czas wątpliwości budził charakter terminu do żądania odszkodowania i zadośćuczynienia z powodu niesłusznego skazania, przy czym ostatecznie Sąd Najwyższy przeciął dywagacje doktryny wskazując, że termin z art. 555 k.p.k. jest cywilnoprawnym terminem przedawnienia¹⁶. W tym zakresie zatem należy stosować regulacje z art. 117-125 k.c. Oznacza to, że z chwilą upływu terminu roszczenie danej osoby nie wygasa, aczkolwiek roszczenie to przekształca się w moc prawa w zobowiązanie naturalne z konsekwencjami wynikającymi z art. 117 § 4 k.c. w zw. art. 411 pkt 3 k.c. Sąd nie

¹⁵ Tak w cytowanej uchwale SN z dnia 15 września 1999 r. I KZP 27/99, OSNKW 1999, nr 11-12, poz. 72.

¹⁶ Uchwała SN (7) z dnia 19 lutego 1997 r., I KZP 38/96, OSNKW 1997, nr 3-4, poz. 18. Por. przegląd stanowiska doktryny w P. Cioch, *Odpowiedzialność Skarbu Państwa...*, s. 138-143. Por. także analizę cytowanego wyżej orzeczenia TK z dnia 11 października 2012 r., SK 18/10 w pracy Ł. Chojniaka, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie oraz za niesłuszne oskarżenie*, Warszawa 2013, s. 195-202.

może jednak uwzględnić zarzutu przedawnienia z urzędu, lecz musi zostać on podniesiony przez wierzyciela. Pomijając trudności z ustaleniem właściwego uczestnika postępowania, który mógłby podnieść ten zarzut, gdyż k.p.k. w tym zakresie nie jest precyzyjny należy uznać, że kompetencja ta przysługuje organowi uprawnionemu do reprezentowania Skarbu Państwa (np. prezesowi sądu lub Ministrowi Skarbu Państwa). Takich uprawnień nie posiada prokurator, ponieważ nie jest on osobą uprawnioną do reprezentowania Skarbu Państwa. Taki wniosek wyraźnie wynika z wykładni literalnej art. 554 § 3 k.p.k. gdzie prokurator został wymieniony obok organu reprezentującego Skarb Państwa. Co więcej chociaż oba podmioty należy zawiadomić o terminie rozprawy i doręczyć im wniosek, to jednak nie mają oni obowiązku wziąć w niej udział, zatem ich niestawiennictwo na rozprawie nie stanowi przeszkody do rozpoznania wniosku odszkodowawczego. Pojawia się natomiast problem, czy sąd może podnieść z urzędu zarzut nadużycia prawa podmiotowego przez osobę zgłaszającą zarzut przedawnienia. Względ na postępujące wzmocnienie zasady kontradiktoryjności w nowym modelu rozprawy oraz możliwość korzystania w tym postępowaniu z pomocy pełnomocnika wskazują, że sąd nie powinien podnosić z urzędu okoliczności wymienionej w art. 5 k.c.

Postępowanie w sprawie odszkodowania nie wykazuje żadnych poważnych odrębności od postępowania w zakresie odpowiedzialności karnej, aczkolwiek należy podkreślić, że po 1 lipca postępowanie dowodowe w rozdziale 58 k.p.k. będzie zgodne z ogólnymi regułami kontradiktoryjnego postępowania karnego. Dowody zatem będą przeprowadzać strona czynna (wnioskodawca i jego pełnomocnik) oraz reprezentant Skarbu Państwa (reprezentant *statio fisci* i prokurator), a wyłącznie w granicach 167 k.p.k. sąd rozpoznający sprawę. Sądem właściwym jest sąd okręgowy, w którego okręgu wydano orzeczenie w pierwszej instancji (ewentualnie nastąpiło zwolnienie zatrzymanego), który od 1 lipca 2015 r. orzekać będzie w składzie 1 sędziego i 2 ławników¹⁷. Od wyroku w przedmiocie roszczenia o odszkodowanie lub zadośćuczynienie przysługuje apelacja do Sądu Apelacyjnego (art. 25 § 3 k.p.k. w zw. z art. 26 k.p.k.). Od dnia 1 lipca 2015 r. przyjęto, że postępowanie jest wolne od kosztów sądowych,

¹⁷ Na marginesie należy nadmienić, że pierwotnie Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego przygotowując Nowelizację 2013 r. planowała skład: 1 sędziego, argumentując to koniecznością odciążenia sędziów od orzekania w tej kategorii spraw i konsekwencjami nieobecności sędziego w przypadku składu kolegiального z uwagi na art. 439 §1 pkt 2 k.p.k.. W Ministerstwie Sprawiedliwości przeforsowano pomysł wprowadzenia składu ławniczego, argumentując koniecznością wzmocnienia konstytucyjnej zasady czynnika społecznego (art. 182 Konstytucji RP), przy czym pomysł ten należy ocenić jako nietrafny.

a przed tą datą było zwolnione od kosztów procesowych, co budziło wątpliwości, czy stronom przysługuje możliwość uzyskania zwrotu uzasadnionych wydatków z tytułu ustanowienia pełnomocnika. Od 1 lipca 2015 r. taką możliwość przewidziano w art. 554 §4 k.p.k., zgodnie z którym w razie uwzględnienia roszczeń choćby w części, wnioskodawcy przysługuje od Skarbu Państwa zwrot wydatków, w tym z tytułu ustanowienia jednego pełnomocnika. Stosownie natomiast do nowego art. 557 § 1 k.p.k. przewidziano roszczenie zwrotne Skarbu Państwa do osób, które swym bezprawnym zachowaniem spowodowały niesłuszne skazanie, zastosowanie środka zabezpieczającego lub środka przymusu albo niesłuszne zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszonej lub kary, z której wykonania zwolniono oskarżonego, albo niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie osoby, wobec której nie prowadzono postępowania karnego. W tabeli nr 1 zamieszczono szacunkowe informacje na temat postępowań w przedmiocie roszczeń regresowych w latach 1998-2014 r.

Tabela 1. Ilość postępowań zwrotnych (regresowych) na rzecz Skarbu Państwa na podstawie

Ilość spraw regresowych na podstawie art. 557 k.p.k.				
Badany okres	Wstępnie zbadano	Odmowa regresu	Sprawy w toku	Pozwy skierowane
IX 1998-IX 2010	1189	893	b.d.	5
2012	344	320	21	1
2013	326	297	32	2
2014	304	285	59	0

Źródło: Prokuratura Generalna

Roszczenie regresowe, po naprawieniu szkody lub wypłacie zadośćuczynienia przez Skarb Państwa na mocy art. 557 § 2 k.p.k. jest dochodzone w trybie przepisów k.p.c. Ze wskazanych wyżej danych wynika, że roszczenia regresowe nie funkcjonują w praktyce, co powinno stanowić refleksję na temat jak usprawnić to postępowanie. Przykładowo należy wyraźnie przesądzić w ustawie następujące kwestie: jaki organ powinien wystąpić o regres? Jaki jest krąg podmiotów wobec których można wystąpić o regres (policjant, prokurator, sąd a może nawet świadek, tłumacz lub pracownik sekretariatu)? Czy wystarczy wykazanie bezprawności czy też konieczne jest wykazanie winy? Czy można wystąpić o regres niezależnie od postanowienia prokuratora? Czy kwota regresu powinna być równa odszkodowaniu (zadośćuczynieniu) czy raczej powinna stanowić jej część? Czy osoby przeciwko, którym kierowane jest roszczenie zwrotne odpowiadają solidarnie?

Słusznie należy ocenić uchylenie art. 559 k.p.k., co pozwala dochodzić roszczeń także cudzoziemcom, nawet w wypadku, gdy nie jest spełniona zasada wzajemności. Zasadnie rozszerzono zakres odszkodowania, z uwagi na brzmienie wskazanych wyżej przepisów Konstytucji RP, które gwarantują uprawnienia niezależnie od obywatelstwa osób poszkodowanych działaniami funkcjonariuszy Skarbu Państwa.

4. Inne zmiany normatywne w zakresie rozdziału 58 k.p.k.

Po 1 lipca 2015 r. zdecydowano się nie tylko zmienić szereg regulacji proceduralnych w rozdziale 58 k.p.k., lecz także wyraźnie rozszerzyć zakres odpowiedzialności w wypadku: wykonywania wobec oskarżonego środka przymusu określonego w dziale VI, gdy sąd uniewinnił lub orzekł karę łagodniejszą lub umorzył postępowanie w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania (art. 552 § 1 i 2 k.p.k.) oraz przewidziano prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia, jeżeli w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania stwierdzono, że zarządzenie wykonania kary, której wykonanie warunkowo zawieszono lub z której wykonania warunkowo zwolniono, albo podjęcie warunkowo umorzonego postępowania i orzeczenie wobec sprawcy kary lub środka karnego, było niewątpliwie niezasadne (art. art. 552 § 4 k.p.k.). Zupełnym *novum* jest wprowadzenie możliwości domagania się odszkodowania za poniesioną szkodę i za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonywania wobec oskarżonego środków przymusu, o których mowa w dziale VI, w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia wobec niego postępowania także na etapie postępowania przygotowawczego, rozprawy głównej czy odwoławczego. (art. 552a § 1 k.p.k.) oraz możliwość domagania się odszkodowania i zadośćuczynienia w razie skazania lub warunkowego umorzenia postępowania, jeśli niezasadnie wykonywano środki zapobiegawcze lub zabezpieczenie majątkowe w zakresie, w jakim z uwagi na rodzaj i rozmiar orzeczonych kar lub środków karnych nie można było zaliczyć na ich poczet okresów wykonywania odpowiednich środków zapobiegawczych podlegających takiemu zaliczeniu, lub w pełni wykorzystać zastosowanego zabezpieczenia majątkowego (art. 552a § 1-2 k.p.k.).

Nie jest natomiast nowym rozwiązaniem możliwość domagania się odszkodowania i zadośćuczynienia dla innych osób niż oskarżony w razie niewątpliwie niesłusznego zatrzymania w związku z postępowaniem karnym w wypadku wskazanym w art. 552b k.p.k.. Przepis ten bowiem stanowi odpowiednik art. 552 § 4 k.p.k. Podkreślenia natomiast wymaga, że art. 552b k.p.k.

stanowi podstawę do domagania się wskazanych roszczeń wyłącznie w wypadku zatrzymania, które zaistniało rzeczywiście w związku z postępowaniem karnym. Ma to znaczenie nie tylko dlatego, że zatrzymanie, o którym mowa w art. 244 k.p.k. jest czynnością realną, ale także dlatego, że znowelizowany art. 247 k.p.k. pozwala zatrzymywać nie tylko oskarżonych, ale również osoby podejrzane.

Ustawodawca po 1 lipca 2015 r. przedłużył termin domagania się roszczeń z rozdziału 58 k.p.k. przyjmując, że przedawniają się po upływie 3 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, a w wypadku określonym w art. 552b – po upływie 3 lat od daty zwolnienia¹⁸. Na marginesie należy nadmienić, że uczynił to niekonsekwentnie, ponieważ w art. 556 § 2 k.p.k. pozostawił omyłkowo szczątkową regulację 1 roku od śmierci oskarżonego do dochodzenia roszczeń po śmierci osoby ubiegającej się o odszkodowanie.

Analiza wskazanych regulacji prowadzi do wniosku, że ustawodawca nie zdecydował się rozszerzyć odpowiedzialności za stosowanie tych środków i czynności procesowych, które nie zostały wymienione w dziale VI k.p.k. Tym samym po 1 lipca 2015 r. w dalszym ciągu nie będzie możliwe uzyskanie odszkodowania lub zadośćuczynienia na podstawie rozdziału 58 k.p.k. za przeprowadzenie czynności dowodowych (Dział V), za niesłuszne zatrzymanie rzeczy czy przeszukanie (rozdział 25 k.p.k.), za niesłuszne zarządzenie kontroli i utrwalania rozmów (rozdział 26 k.p.k.). Zakresem odszkodowania nie są objęte czynności operacyjno-rozpoznawcze (np. kontrola operacyjna) czy też stosowanie środków przymusu przez inne podmioty niż organy postępowania karnego (np. blokada rachunku bankowego przez Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego, Generalnego Inspektora Informacji Finansowej czy organ Służby Celnej) Trudno wskazać powody takiej decyzji, ponieważ również w wypadku dokonania tych czynności może powstać szkoda i krzywda. Można zatem twierdzić, że skoro są to czynności związane z procesem karnym lub też powstałe w procesie karnym, zatem wydaje się, że nie ma powodów, aby wyłączyć w tym zakresie możliwość domagania się odszkodowania lub zadośćuczynienia. Przeciwnicy tego stanowiska natomiast mogą wskazywać, że ustawodawca zdecydował dopuścić możliwość kierowania odszkodowania przede wszystkim, gdy osoba została uwięziona

¹⁸ Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego nie planowała zmian w tym przedmiocie, wskazując, że termin 1 roku należy zabezpieczyć interesy wnioskujących, szczególnie w kontekście wspomnianego wyroku TK z dnia 11 października 2012 r. W toku prac legislacyjnych przedłużono termin do 3 lat, przy czym wydaje się, że jest to zmiana zasadna, gdyż wzmacnia status wnioskodawcy pozwalając wydłużyć termin domagania się odszkodowania i zadośćuczynienia.

w proces, a zatem wtedy, gdy jest podejrzana lub oskarżona. Co więcej, odpowiedzialność obejmuje wadliwe stosowanie środków przymusu, a zatem środków, które wymuszają realizację obowiązków procesowych, ingerując przy tym w konstytucyjne prawa uczestnika tego postępowania. Wydaje się, że ustawodawca nie wypowiedział jeszcze ostatniego słowa, określając zakres odpowiedzialności za błędy funkcjonariuszy państwa. Przypomnieć należy, że w Kodeksie postępowania karnego z 1928 r. już w pierwotnym tekście przewidział możliwość odszkodowania za „niesłuszne skazanie”. Zgodnie z art. 627 tego aktu normatywnego „osoba prawomocnie uniewinniona lub skazana według łagodniejszego przepisu karnego” mogła „żądać wynagrodzenia od Skarbu Państwa za szkody i straty materialne oraz krzywdę moralną”. Kodeks ten nie przewidywał jednak odszkodowania i zadośćuczynienia w innych przypadkach. Dopiero na podstawie ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych, która weszła w życie 28 listopada 1956 r. dodano § 3 do art. 510 (odpowiednika art. 627 k.p.k. z 1928 r.), przewidującej możliwość kierowania roszczeń, gdy osoba „bezzasadnie została pozbawiona wolności przez tymczasowe aresztowanie”. Z kolei po wejściu w życie Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. w dniu 1 stycznia 1970 r., utrzymano dotychczasowe podstawy odszkodowawcze w art. 487 tego aktu, a zatem odpowiedzialność przysługiwała za skazanie, niesłuszne tymczasowe aresztowanie oraz w związku z zastosowaniem środka zabezpieczającego. Dopiero na mocy art. 2 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 29 maja 1989 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego, prawa o wykroczeniach oraz innych ustaw. w dziale XI zmieniono tytuł rozdziału 50 na „Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, aresztowanie lub zatrzymanie”, a ponadto do art. 487 k.p.k. z 1969 r. w § 4 i dodano podstawę do domagania się odszkodowania także za zatrzymanie.

W praktyce wymiaru sprawiedliwości występują problemy z określaniem kwoty wskazanych odszkodowań i zadośćuczynienia. O ile w przypadku ustalenia wysokości szkody podstawą jest cywilistyczne ustalenie *damnum emergens i lucrum cessans*, natomiast w przypadku ustalenia wysokości zadośćuczynienia sędziowie w praktyce najczęściej posiłkują się wysokością minimalnego wynagrodzenia za pracę i długością czasu stosowania określonego środka. W środowisku sędziowskim podnoszone są postulaty doprecyzowanie tej kwestii poprzez wprowadzenie określonych granic kwotowych domagania się zadośćuczynienia. Wydaje się, że rozwiązanie to nie rozwiąże problemów w tym zakresie, a zasądzone odszkodowania będą w dalszym ciągu miały charakter uznaniowy. W tabeli nr 2 i 3 wskazano kwoty zadośćuczynień i odszkodowań w tym zakresie.

Tabela 2. Wysokość prawomocnie zasądzonych odszkodowań za stosowanie środków przewidzianych w art. 552 k.p.k.

Odszkodowania w trybie art. 552 k.p.k. Za niesłuszne stosowanie środków						
Lata	Skazanie - § 1 i 2		Zastosowanie środka zabezpieczającego - § 3		Tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie - § 4	
	Liczba osób	Łączna wysokość zasądzonych odszkodowań (zł)	Liczba osób	Łączna wysokość zasądzonych odszkodowań (zł)	Liczba osób	Łączna wysokość zasądzonych odszkodowań (zł)
2009	18	359 746	1	40 000	175	2 360 096
2010	33	809 088	1	2 725	167	4 305 308
2011	19	326 824	3	3 850	204	4 225 422
2012	15	160 415	-	-	171	4 516 001
2013	8	179 963	3	83 594	164	5 561 172
2014	7	112 173	4	98 962	156	7 436 178

Źródło: Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej w Ministerstwie Sprawiedliwości).

Tabela 3. Wysokość prawomocnie zasądzonych zadośćuczynień za stosowanie środków przewidzianych w art. 552 k.p.k.

Zadośćuczynienia w trybie art. 552 k.p.k. Za niesłuszne stosowanie środków						
Lata	Skazanie - §1 i 2		Zastosowanie środka zabezpieczającego - §3		Tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie - §4	
	Liczba osób	Łączna wysokość zasądzonych zadośćuczynień (zł)	Liczba osób	Łączna wysokość zasądzonych zadośćuczynień (zł)	Liczba osób	Łączna wysokość zasądzonych zadośćuczynień (zł)
2009	6	95 516	1	1 000	101	2 381 873
2010	32	1 022 700	1	20 000	229	5 129 136
2011	19	651 697	6	26 400	312	9 276 324
2012	23	638 606	-	-	286	8 998 131
2013	32	714 061	3	130 000	306	12 212 570
2014	18	697 725	10	223 500	344	12 660 938

Źródło: Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej w Ministerstwie Sprawiedliwości

Powyższe przedstawienie ewolucji odpowiedzialności Skarbu Państwa za błędy wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych ma na celu podkreślenie, że odpowiedzialność ta w sposób dynamiczny zmieniała swój zakres. Ustawodawca stopniowo rozszerzał odpowiedzialność na nowe sytuacje będące skutkiem działań funkcjonariuszy państwa przy wykonywaniu władzy publicznej.

W tabeli nr 2 przedstawiono dane przedstawiające zasądzone odszkodowania i zadośćuczynienia od Skarbu Państwa.

Tabela 4. Ilość wniosków i zasądzonych kwot wnioskującym na podstawie rozdziału 58 k.p.k. oraz ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1851)

Odszkodowania na podstawie rozdziału 58 k.p.k. i tzw. ustawy represyjnej					
Rok	Ilość złożonych wniosków	Rozpatrzone Wnioski	Skazanie i tymczasowe aresztowanie	Zatrzymanie	Ustawa Represyjna
2012	2365	2154	25,96 mln	13,13 mln	12,84 mln
2013	1635	1430	36,26 mln	21,82 mln	14,43 mln
2014	1357	1247	40,23 mln	21,16 mln	19,08 mln

W świetle powyższych danych powstaje zatem pytanie, czy możliwe jest wprowadzenie w najbliższym czasie odpowiedzialności w rozdziale 58 k.p.k. za roszczenia, szczególnie we wczesnej fazie postępowania karnego, oraz jakie mogą być konsekwencje dla Skarbu Państwa?

5. Czy zasadne jest wprowadzenie odpowiedzialności za niesłuszne oskarżenie?

Pytanie to w żadnym wypadku nie jest nowe, a co więcej – można wskazać próby legislacyjne wprowadzenia odpowiedzialności Skarbu Państwa za niesłuszne oskarżenie. Nie jest celowe omawianie wszystkich aspektów tej spornej kwestii, nie tylko dlatego, że przekracza ona ramy opracowania, ale przede wszystkim z uwagi na fakt, że w piśmiennictwie karnoprocesowym spór doznał się ciekawej polemiki¹⁹. Zasadne jest natomiast rozważenie konsekwencji wprowadzenia odpowiedzialności za niesłuszne postawienie zarzutów (art. 313 k.p.k.), czy też za oskarżenie (art. 331 k.p.k.). Aktualnie obowiązujące przepisy rozdziału 58 k.p.k. nie przewidują możliwości odszkodowania

¹⁹ R. Stefański, *Odpowiedzialność za niesłuszne skazanie, niewątpliwie niesłuszne oskarżenie, przedstawienie zarzutów lub zastosowanie nie izolacyjnego środka zapobiegawczego*, Prok.iPr 2012, nr 12, s. 31-49 oraz B. Mik, *O potrzebie dodatkowego, szczególnego unormowania odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za niesłuszne skazanie oraz niewątpliwie niesłuszne oskarżenie, przedstawienie zarzutów lub zastosowanie nie izolacyjnego środka zapobiegawczego*, Prok.iPr 2012, nr 12, s. 50-71. Wiele z argumentów rozwija również Ł. Chojniak, *Odszkodowanie za niesłuszne...*, s. 279-298 i A. M. Tęcza-Paciorek, *O potrzebie uregulowania odszkodowania za niesłuszne oskarżenie*, PS 2011, nr 2, s. 69-79.

lub zadośćuczynienia za takie zachowanie funkcjonariuszy państwowych, natomiast możliwe jest skierowanie roszczenia na podstawie art. 417 k.c. w związku z art. 23 k.c. i 24 k.c. z uwagi na naruszenie dóbr osobistych podejrzanego (oskarżonego). Niezależnie od prowadzonych rozważań na niwie akademickiej, kwestia ta jest niezwykle doniosła praktycznie, w kontekście podejmowanych prób wprowadzenia takiej odpowiedzialności.

Przypomnijmy, że 22 marca 2012 r. do sejmu wpłynął skierowany przez Klub Palikota projekt poselski ustawy nowelizującej ustawę – Kodeks postępowania karnego, ustawę o prokuraturze oraz ustawę – Prawo o ustroju sądów powszechnych (druk sejmowy VII kadencji nr 379)²⁰, w którym projektodawcy proponowali rozszerzenie dotychczasowych podstaw odszkodowawczych Skarbu Państwa także na niesłuszne przedstawienie zarzutów, jak też na oskarżenie. Nie był to jedyny pomysł rozszerzenia podstaw odszkodowawczych, ponieważ w dniu 22 lipca 2013 wpłynął skierowany przez klub PSL projekt poselski (druk sejmowy VII kadencji nr 1751) przewidujący dodanie nowego art. 552¹ k.p.k. przewidujący roszczenia za szkody materialne i niematerialne, dla oskarżonego, „który został uniewinniony prawomocnym wyrokiem w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji lub w postępowaniu przed sądem odwoławczym, w przypadku oczywistego braku podstaw oskarżenia”²¹.

Należy wyrazić przekonanie, że o ile do 1 lipca 2015 r. koncepcja rozszerzenia podstaw odszkodowawczych Skarbu Państwa za błędy funkcjonariuszy mogła uchodzić za rozwiązanie dyskusyjne, o tyle po tej dacie należy kategorycznie opowiedzieć się przeciwko wprowadzeniu odpowiedzialności za niesłuszne postawienie zarzutu czy też oskarżenie z uwagi na kontradiktoryjny model postępowania.

Niezależnie od wątpliwość dotyczących definiowania pojęcia „oskarżenie” należy mieć na względzie, że w procesie karnym postępowanie może zainicjować nie tylko oskarżyciel publiczny, ale także oskarżyciel prywatny (art. 59 i art. 487 k.p.k.) oraz oskarżyciel posiłkowy uboczny (art. 54 k.p.k.) i oskarżyciel posiłkowy subsydiarny (art. 55 k.p.k. w zw. z art. 330 k.p.k.). Oznacza, to

²⁰ <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=379>, dostęp: 20.05.2015 r. Po skierowaniu projektu po I czytaniu do Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach od marca 2014 r. zaprzestano prac nad projektem, a w związku z kończącą się kadencją sejmu należy oczekiwać dyskontynuacji prac parlamentarnych.

²¹ Podobnie jak w przypadku wcześniejszego projektu, po skierowaniu do I czytania 24 września 2013 r., a następnie 7 listopada 2013 r. do Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach zaprzestano prac nad projektem, szczególnie po negatywnym stanowisku Rady Ministrów odnośnie proponowanej zmiany.

że ewentualne wprowadzenie takiej regulacji powinno uwzględniać pozycję oskarżyciela publicznego oraz pokrzywdzonego, który zdecydował się *de facto* zainicjować postępowanie sądowe. Nie ma podstaw do różnicowania tych dwóch kategorii w procesie karnym, szczególnie, że zakończenie postępowania w formie orzeczenia zainicjowanego przez organ państwa i przez pokrzywdzonego ma ten sam skutek. Co ciekawe na gruncie przepisów k.p.k. z 1928 r. dopuszczalna była odpowiedzialność za niesłuszne oskarżenie przez oskarżyciela posiłkowego lub prywatnego, gdyż ówczesny art. 635 tego kodeksu wskazywał, że sąd wydając wyrok uniewinniający może przyznać oskarżonemu „prawo do odszkodowania od oskarżyciela prywatnego lub pokrzywdzonego, mającego prawa strony za doznaną krzywdę materialną i moralną”. Jeśli zatem w przyszłości będzie wprowadzana taka koncepcja, powinna odnosić się również do oskarżyciela prywatnego oraz posiłkowego. W takiej jednak sytuacji istnieje obawa, że wówczas ilość postępowań wszczętych na podstawie skargi subsydiarnej zmniejszyłaby się, gdyż pokrzywdzeni obawiliby się konsekwencji zasądzenia od nich odszkodowania w wypadku skargi bezzasadnej. Co więcej, niedookreślone pojęcie „niesłusznego oskarżenia” i konieczność zróżnicowania odpowiedzialności w wypadku różnych kategorii oskarżycieli są niecelowe także dlatego, że trwają prace nad reformą postępowania przygotowawczego. Nie jest celowe wprowadzenie odpowiedzialności za wskazane czynności procesowe bez gruntownego przeanalizowania konsekwencji zmian w postępowaniu przygotowawczym.

Ponadto wprowadzenie odpowiedzialności za przedstawienie zarzutu oraz oskarżenie, w celu osiągnięcia spójności systemowej, wymagałoby także rozszerzenia odpowiedzialności za szkody i krzywdy wynikłe z faktu wydania wyroku skazującego w zwykłym trybie instancyjnym. Aktualnie taka odpowiedzialność jest wykluczona, przy czym w doktrynie nie formułuje się postulatów, aby ją wprowadzić. Przyczyną zapewne jest fakt, że można się jej domagać na drodze procesu cywilnego, a ponadto w polskim procesie karnym odpowiedzialność z rozdziału 58 k.p.k. dotyczy efektywnie wykonywanych decyzji procesowych lub czynności realnych, gdy tymczasem w przypadku uniewinnienia w wyniku apelacji po wcześniej wydanym wyroku skazującym nie dochodzi przecież do wykonania kary. Nie ulega jednak wątpliwości, że nawet w wypadku, gdy nie stosowano w ogóle środków przymusu w toku takiego procesu, oskarżony doznaje dolegliwości związanych z długotrwałym procesem sądowym, który przykładowo mógłby zostać uniewinniony lub mógłby zostać umorzony wobec niego postępowanie. Należy mieć przy tym na uwadze, że wprowadzenie odpowiedzialności za niezasadne przedstawienie

zarzutów lub oskarżenie mogłoby prowadzić do nieproporcjonalnego obciążenia Skarbu Państwa za wynik procesu, także w tych przypadkach, gdy żaden z funkcjonariuszy, z przyczyn od siebie niezależnych nie ponosi winy za wynik procesu, a Skarb Państwa musiałby ponosić ją na zasadzie ryzyka. Mogłoby to prowadzić do drastycznego pogorszenia sytuacji finansowej Skarbu Państwa, nawet wówczas, gdy nie powinno dochodzić do zasądzenia roszczeń z uwagi na brak naruszenia reguł postępowania.

Niecelowe jest rozszerzanie tej odpowiedzialności również dlatego, że po 1 lipca 2015 r. w rozdziale 58 k.p.k. już i tak rozszerzono odpowiedzialność Skarbu Państwa także chociażby na przypadki niezasadnego stosowania środków karnych czy też środków przymusu. Wprowadzenie odpowiedzialności także za przedstawienie zarzutów (oskarżenie) prowadziłoby do niczym nieuzasadnionego wzmocnienia pozycji podejrzanego (oskarżonego) w odniesieniu zarówno do pokrzywdzonego, jak też prokuratora, a nawet sądu. Trudno oczekiwać, aby w takim przypadku mogła zostać skutecznie realizowana zasada trafnej reakcji karnej (art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k.) czy też prawdy materialnej (art. 2 § 2 k.p.k.), a szczególnie zasady równouprawnienia stron w postępowaniu sądowym.

Wydaje się jednak, że koronnym argumentem przeciwko rozszerzeniu odpowiedzialności także za przedstawienie zarzutów oraz oskarżenie jest jednak zwiększenie znaczenia zasady kontradiktoryjności w przepisach Nowelizacji 2015. Ustawodawca bowiem w pełni świadomie zdecydował o przeniesieniu ciężaru postępowania dowodowego do postępowania na rozprawie głównej, przyjmując, że zmiana modelu postępowania sądowego będzie oddziaływać na postępowanie przygotowawcze, a nie odwrotnie. Kluczowe jest tu ograniczenie zadań postępowania przygotowawczego w art. 297 § 1 pkt 4 k.p.k. jak też uchylenie art. 297 § 2 k.p.k. Postępowanie przygotowawcze ma zatem zostać ograniczone wyłącznie po to, aby w zakresie niezbędnym ustalić zasadność wniesienia aktu oskarżenia albo innego zakończenia postępowania, a zatem jest oczywiste, że materiał zebrany w tej fazie i przedstawiony sądowi nie będzie wyczerpujący. Co więcej, w Nowelizacji 2013 odformalizowano sposób dokumentacji niektórych czynności w śledztwie, gdzie zamiast protokołu czynności będą utrwalane w formie notatki (nowy art. 311 § 3 i § 5 k.p.k.) oraz w dochodzeniu (art. 325h k.p.k.). Nie można również zapominać o nieznacznym odformalizowaniu aktu oskarżenia i rezygnacji z obowiązkowego uzasadnienia (art. 332 § 2 k.p.k.). Przedstawienie zarzutów czy nawet oskarżenie nie wymaga od oskarżyciela pewności, że wobec danej osoby konieczne jest w przyszłości wydanie wyroku skazującego, ponieważ zarówno art. 303

k.p.k., jak też art. 313 k.p.k. oraz art. 331 k.p.k. wymagają jedynie stopnia prawdopodobieństwa sprawstwa oskarżonego na określonej fazie postępowania (np. „uzasadnione podejrzenie” w art. 303 k.p.k. czy „dostatecznie podejrzenie” w art. 313 k.p.k.). Wszystkie te okoliczności wskazują, że istnieje ryzyko, że ilość niesłusznie prowadzonych postępowań z niesłusznie wydanym postanowieniem o przedstawieniu zarzutów czy aktem oskarżeń może się zwiększyć, co nieuchronnie jest wpisane w nowy model. W zaistniałej sytuacji rozszerzenie odpowiedzialności Skarbu Państwa na niesłuszne oskarżenie czy przedstawienie zarzutu powodowałoby, że prokurator podejmując stosowne decyzje, broniąc się przed ewentualną odpowiedzialnością regresową, dążyłby do jak najszerszego zbierania materiału dowodowego, tak aby zminimalizować ryzyko niesłusznego oskarżenia lub też przedstawienia zarzutu. Nie można zatem osłabić istoty kontradyktoryjnej rozprawy paraliżując organy postępowania karnego perspektywą ewentualnego roszczenia zwrotnego z art. 557 k.p.k. W tej zatem perspektywie wprowadzenie szerokiej odpowiedzialności za niesłuszne postawienie zarzutów czy też oskarżenie jest niecelowe. Na marginesie należy tylko wspomnieć, że po 1 lipca 2015 r. konieczna będzie zmiana w zakresie nadzoru wewnętrznego w prokuraturze, szczególnie w zakresie sprawozdawczości, tak aby prokurator nie ponosił negatywnych skutków stosowania przepisów nowego k.p.k., co może mieć wpływ chociażby na jego karierę zawodową.

6. Zakończenie

Konkludując powyższe wywody, warto również zaakcentować cztery kwestie, które odzwierciedlają poglądy autora niniejszego opracowania, ale przede wszystkim są odpowiedzią na pytania postawione we wstępie pracy. Brak udzielenia odpowiedzi należałoby uznać jako uchylenie się od zajęcia stanowiska, a przede wszystkim jako naruszenie struktury niniejszego opracowania.

Po pierwsze, kategorycznie należy podkreślić, że nie jest zasadne dokonywanie zmian mających na celu stworzenie nowej ustawy, która swoim zakresem obejmowałaby kwestie uregulowane w przepisach k.c., k.p.c. oraz k.p.k. Choć trzeba przyznać, że taki pomysł na pierwszy rzut oka wydaje się rozwiązaniem niezwykle kuszącym, o tyle bardziej dokładne rozważenie skutków takiej innowacji prowadzi do wniosków, że taki pomysł należy odrzucić. Zwróćmy uwagę na priorytet zasady stabilności prawa, w myśl której zmie-

niać należy tylko takie rozwiązania legislacyjne, których stosowanie jest niefunkcjonalne lub też prowadzi do powstania niespójności, luk, czy też wątpliwości interpretacyjnych. Co więcej, przyjęcie nowej ustawy doprowadziłoby do dezaktualizacji dorobku wypracowanego przez orzecznictwo i doktrynę na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów. Ten argument ma fundamentalne znaczenie z perspektywy organów stosujących na co dzień przepisy o odpowiedzialności Skarbu Państwa. Tym samym należy stwierdzić, że przepisy regulujące ten rodzaj odpowiedzialności nie wymagają poważniejszych korekt ustawowych, lecz co najwyżej doprecyzowania zapisów ustawowych w k.c., k.p.k. czy też k.p.c. Odpowiedzialność Skarbu Państwa zarówno w odniesieniu do jej przesłanek, jak też trybu wymaga jedynie nieznacznych korekt mających na celu wyjaśnienie wątpliwości interpretacyjnych, to jednak należy zaznaczyć, że odpowiednim antidotum będzie poprawa praktyki stosowania prawa. Z tych właśnie powodów konieczne jest raczej rozwinięcie dotychczasowych szkoleń dla praktyków, jak też stworzenie systemu dokształcania sędziów lub też zmiany przepisów pr.u.s.p. pozwalających za zgodą sędziego przenieść go na określony czas do orzekania w wydziale cywilnym, lub też wprowadzić rozwiązania mające na celu wyznaczanie do spraw odszkodowawczych sędziów wykazujących się szczególną znajomością problematyki prawa cywilnego. Z całą pewnością rozwiązaniem wielu z tych problemów nie jest przekazania jurysdykcji sądowej i kompetencji do orzekania w sprawach z rozdziału 58 k.p.k. sądom cywilnym. Prawdą jest, że takie rozwiązanie usunęłoby szereg wątpliwości interpretacyjnych związanych z koniecznością każdorazowego ustalania zakresu zastosowania art. 558 k.p.k. w związku z art. 1 k.p.c., aczkolwiek zamiast stworzyć nową ustawę, lepiej uściślić zapisy w dotychczasowych regulacjach. Jak już wyżej wskazano roszczenie z zakresu odpowiedzialności we wskazanych wyżej sytuacjach wykazuje zbyt istotne powiązanie z przedmiotem odpowiedzialności karnej, a nawet jest bezpośrednim skutkiem niewłaściwego stosowania przepisów k.k. i k.p.k. Uczciwie należy zaznaczyć, że kwestia ta jest dyskusyjna, ponieważ, przykładowo, ustawodawca z dniem 1 lipca 2015 r. uchylił rozdział 7 k.p.k., a zatem zostaje zniesione powództwo adhezyjne i roszczenie w tym przedmiocie można będzie dochodzić przed sądem cywilnym. Można zatem stwierdzić, że orzekanie w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne zastosowanie określonych środków reakcji przez organy państwa jest roszczeniem cywilnym o charakterze kompensacyjnym, to jednak także instytucją prawa karnego. To przede wszystkim sędzia sądu karnego posiada predyspozycje i wiedzę, aby orzekać w tej kategorii spraw, pod warunkiem jednak odpowiedniego

przygotowania indywidualnego takiego sędziego. Jeśli zostaną dokonane nieznaczne korekty prawa materialnego i procedury w zakresie omawianego rodzaju odpowiedzialności Skarbu Państwa, to również poprawi się sprawność postępowań z rozdziału 58 k.p.k.

Po drugie, wydaje się, że nie jest celowe rozszerzenie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za niesłuszne oskarżenie (art. 331 k.p.k.), jak też za niesłuszne przedstawienie zarzutu (art. 308 § 2 k.p.k. i art. 313 k.p.k.), nie wspominając już jedynie o wyłącznie hipotetycznej odpowiedzialności za wszczęcie postępowania *in rem*. Odpowiedzialność za niesłuszne oskarżenie, mogłaby negatywnie wpłynąć na sposób podejmowania decyzji przez policjantów prokuratorów, a także w mniejszym zakresie lub sędziów. Z kolei wprowadzenie ewentualnej odpowiedzialności Skarbu Państwa w wypadku niesłusznego skierowania aktu w sprawach z oskarżenia publicznego wymusza także stworzenia analogicznej podstawy w wypadku odpowiedzialności oskarżyciela prywatnego lub posiłkowego. Nie ma bowiem powodu, aby w konsekwencji wyłączać z ogólnego reżimu odpowiedzialności Skarbu Państwa te kategorie spraw, w których postępowanie prowadzone jest przed organem państwowym, choć oczywiście zainicjowane przez osobę prywatną, czyli przez pokrzywdzonego. W świetle trwających zmian nad reformą postępowania przygotowawczego oraz mając na względzie zróżnicowaną pozycję obu kategorii oskarżycieli, wprowadzenie odpowiedzialności za niesłuszne przedstawienie zarzutów oraz niesłuszne oskarżenie wydaje się krokiem przedwczesnym, tym bardziej, że dotychczasowe rozwiązania spełniają standard wypracowany w prawie krajowym i międzynarodowym.

Po trzecie, nie można zapominać o tym, że przy procedowaniu w postępowaniu następczym, o którym mowa w przepisach art. 58 k.p.k., stosowane są również przepisy pozostałych rozdziałów k.p.k. W tym postępowaniu obowiązują również pozostałe zasady prawa karnego procesowego, aczkolwiek dopiero w wypadkach nieuregulowanych stosuje się przepisy k.p.c. Po 1 lipca 2015 r. zagadnienie to staje się tym bardziej ważne, ponieważ należy stosować reguły prawa dowodowego, na czele z przewidzianym w art. 167 § 1 k.p.k. prowadzeniem postępowania dowodowego przez strony. Oznacza to konieczność prowadzenia postępowania w sytuacji, gdy w procesie karnym nie będzie obecny organ uprawniony do reprezentowania Skarbu Państwa ani też prokurator, a przecież żaden z tych podmiotów nie ma obowiązku stawienia na rozprawę. Wzgląd na interpretację pozostałych przepisów wskazuje, że w zaistniałej sytuacji sąd będzie zmuszony rozpoznać złożony wniosek, aczkolwiek nie będzie mógł podnieść zarzutu przedawnienia. Nie sposób

również uznać, aby dopuszczalne było zawieszenie postępowania z urzędu z uwagi na treść art. 177 § 1 pkt 5 k.p.c. w zw. 558 k.p.k. W takiej sytuacji sąd będzie procedował pod nieobecność obu stron, rozstrzygając sprawę na podstawie żądania przedstawionego przez wnioskującego i materiału zgromadzonego w tym postępowaniu, choć nie wyklucza to *in abstracto* możliwości przeprowadzenia dowodu z urzędu (np. opinii biegłego) w warunkach przewidzianych w art. 167 § 1 k.p.k.

Po czwarte wreszcie, chciałbym podzielić się jeszcze jednym spostrzeżeniem. Osoby żywo zainteresowane procesem karnym z niecierpliwością, strachem lub nadzieją oczekują na dzień 1 lipca 2015 r., gdy wejdzie w życie ostatnia część Nowelizacji 2013 z modyfikacjami dokonanymi na podstawie Nowelizacji KK. Wszyscy bowiem zdają sobie sprawę, że zmienia się nie tylko przepisy k.k. czy k.p.k., czy metodyka pracy funkcjonariuszy organów ścigania i orzekania, ale przede wszystkim zapewne wykształci się zupełnie nowy sposób myślenia o procesie karnym, i orzekania w jego przedmiocie. Dyskusja odnosi się przede wszystkim do zmian dotyczących roli zasady prawdy materialnej, obiektywizmu i kontradiktoryjności, zwiększenia konsensualizmu, inicjatywy dowodowej sądu, pozycji oskarżyciela jako podmiotu odpowiedzialnego w głównej mierze za wynik procesu, rozszerzenia uprawnień radców prawnych, prywatnego gromadzenia dowodów, wyroku łącznego czy reformatoryjności postępowania odwoławczego. Szkoda, że wyłącznie gdzieś na peryferiach tej debaty pojawia się problematyka rozdziału 58 k.p.k., w którym przecież dokonano jakże licznych zmian obejmujących zarówno tryb dochodzenia aktualnych roszczeń, jak też rozszerzono odpowiedzialność Skarbu Państwa za wiele innych zdarzeń wywołanych przez jego funkcjonariuszy, na czele z odpowiedzialnością Skarbu Państwa za stosowanie środków przymusu. Trudno przewidzieć, czy w najbliższej przyszłości będą podejmowane próby mające na celu legislacyjną ingerencję w treść rozdziału 58 k.p.k., aczkolwiek z całą pewnością każdą wypowiedź teoretyków i praktyków we wskazanej materii należy uznać za wartą dyskusji, jak też upowszechnienia wśród praktyków. Pożądane byłoby również, aby organy stosujące prawo przy decyzjach dotyczących przedstawienia zarzutu, stosowaniu zatrzymania, tymczasowego aresztowania, innych środków przymusów czy kierowaniu aktu oskarżenia miały na względzie fakt, że swoją decyzją mogą spowodować negatywne konsekwencje w zakresie odpowiedzialności Skarbu Państwa, czy też roszczenia regresowego wobec osób, które swoim zachowaniem wyrządziły szkodę uczestnikom procesu. Mając na względzie

rozszerzenie przedmiotowe odpowiedzialności Skarbu Państwa, dotyczące dane statystyczne, wzrost świadomości prawnej w społeczeństwie, z całą pewnością należy oczekiwać zwiększonej ilości postępowań, których celem będzie dochodzenie roszczeń przewidzianych w rozdziale 58 k.p.k. Mimo wszystko trzeba wyrazić nadzieję, że postępowania te będą jak najrzadziej prowadzone, ponieważ skutki finansowe wyroków zasądzających roszczenia ponosi państwo, a ściślej każdy z jego obywateli.

State Treasury liability for errors of the judiciary in criminal cases after 1 July 2015

The article presents the planned amendments to the provisions of Code of Criminal Procedure defining the responsibility of the State Treasury for wrongful conviction, unjustifiable temporary arrest, preliminary detention and application of non-isolation preventive measure. The author discusses the normative sources of Polish and international law claim for compensation and redress from the State Treasury. According art. 41 paragraph. 5 of the Constitution: “Everyone unlawfully deprived of liberty shall have the right to compensation” and Art. 77 paragraph. 1 of the Constitution, “Everyone has the right to compensation for the damage, which was caused by the unlawful action of public authority”. Further changes presented in chapter of 58 c.c.p., which were prepared by the Criminal Law Codification Commission, although a lot of have been changed in the course of legislative work due to the entry, on the changes by the Parliament in the Act of 27 September on the amendment of the Code of Criminal Procedure into force on 1 July 2015. The paper states an attempt to assess the nature of liability State Treasury and author discusses the character of the responsibilities of the State Treasury and the proceedings in this regard, believing that it is not desirable to introduce liability for undoubtedly wrongful presentation of charges and for undoubtedly wrongful prosecution. In the final part of article include likely effects implementing of new provisions to the chapter of 58 in the light of the latest model of adversarial criminal proceedings.